

„На Дрини ћуприја“ (одломак) ,Иво Андрић

На прошлом часу смо се бавили претрагом података о Иви Андрићу, а на наредним часовима анализирамо одломак из његовог чувеног дела „На Дрини ћуприја“.

У роману се радња одиграва око моста на Дрини у Вишеграду (Босна и Херцеговина). Тај мост је главни јунак овог дела. На почетку романа Андрић објашњава како су се људи сналазили док моста није било, изградња мост и касније животне приче људи који су живели око њега. Мост је у роману симбол чврсте грађевине која је вечно присутна, док су људски животи пролазни.

Пре изградње моста обале Дрине повезивала је само скела. Склеција Јамак, човек дивовског раста и снаге, без једног ока и једне ноге, био је особењак: шкрт на речима и глув за позиве, скелу је покретао само кад се Дрина умири и опадне ниво воде, па су путници и каравани морали дуго да чекају. Андрић детаљно слика један караван који је у сепетима на коњима одводио српску децу у Цариград од којих ће под специјалним васпитањем постати озлоглашени јаничари. За време турске владавине, Турци су одводили младе дечаке и обучавали их за потребе војске – данак у крви. У једном од тих сепета, те далеке 1516. године, био је и мали Баја, будући Мехмед-паша Соколовић. Још тад, наводно, у глави будућег великог везира родила се мисао да премости Дрину и тако повеже место рођења са местом живљења.

ПАЖЉИВО ПРОЧИТАЈТЕ ОДЛОМАК

„На Дрини ћуприја“ (одломак) ,Иво Андрић

Већ је шеста година прошла од последњег купљења овог данка у крви, зато је овог пута избор био лак и богат; без тешкоћа је нађен потребан број здраве, бистре и наочите мушке деце између десете и петнаесте године, иако су многи родитељи сакривали децу у шуму, учили их да се претварају да су малоумни или да храмљу, одевали их у дроњке и пуштали у нечистоћи, само да измакну агиним избору. Неки су и стварно сакатили рођену децу, секући им по један прст на руци.

Изабрани дечаци отпремани су на малим босанским коњима, у дугој поворци даље. На коњу су била два плетена сепета, као за воће, са сваке стране по један, и у сваки сепет стављан је по један дечак и са њим мали завежљај и колут пите, последње што носи из очинске куће. Из тих сепета, који су се једномерно клатили и шкрипали, вирила су свежа и преплашена лица уграбљених дечака. Неки су мирно гледали, преко коњских сапи, што је могуће даље у родни крај, неки су јели и плакали у исто време, а неки су спавали, са главом прислоњеном уз самар. На извесном одстојању од последњих коња у овом необичном каравану, ишли су, раштркани и задихани, многи родитељи или рођаци ове деце, која се одводе заувек да у туђем свету буду обрезана, потурчена и да, заборавивши своју веру, свој крај и своје порекло, проведу живот у јањичарским одама или у некој другој, вишој служби Царства. То су биле већином жене, понајвише мајке, бабе и сестре отетих дечака. Кад би се сувише приближиле, агине сахарје би их растеривали ударцима својих бичева, нагонећи на њих коње уз гласно плакање. Оне би се тада разбежале и посакривале у шуму поред пута, али би се мало после опет сакупљале иза поворке и напрезале да сузним очима још једном угледају изнад сепетке главу детета које им одводе. Нарочито су упорне и незадржљиве биле мајке. Оне су јуриле, газећи жустро и не гледајући где стају, раздријених груди, рашчупане, заборављајући све око себе, запевале су и нарицале као за покојником, друге су распамећене

јаукале, урлале као да им се у порођајним боловима цепа материца, обневиделе од плача налетале право на сухаријске бичеве и на сваки ударац бича одговарале безумним питањем: »Куд га водите? Куд ми га водите?« Неке су покушавале да разговетно дозову свога дечака да му дају још нешто од себе колико може да стане у две речи, неку последњу препоруку или опомену на пут.

— Раде, сине, немој мајке заборавит'...

— Илија! Илија! Илија! — викала је друга жена, тражећи очајно погледом познату, драгу главу, и понављала је то непрестано као да би хтела да детету усече у памет то име које ће му већ кроз који дан заувек бити одузето. Али пут је дуг, земља тврда, тело слабо, а Османлије моћне и немилосрдне. Мало-помало те жене су заостајале и, заморене пешачењем, гоњене ударцима, једна пре друга после, напуштале безизгледан напор. Овде, на вишеградској скели, морале су да застану и најупорније, јер их на скелу нису примали а преко воде се није могло. Ту су могле мирно да седе на обали и плачу, јер их нико више није гонио. Ту су чекале као окамењене и неосетљиве за глад, жеђ и студен, све док не би на другој обали реке још једном угледале отегнуту поворку коња и коњаника како замиче ка Добруну, и у њој још једном наслутиле рођено дете које им гине из очију.

Тога новембарског дана, у једном од оних многобројних сепета ћутао је и сувих очију гледао око себе један црномањаст дечак од десетак година, из високог села Соколовића. Озеблом и поцрвенелом руком он је држао малу криву бритву и њоме расејано дељао перваз свога сепета, али је у исто време посматрао све око себе. Запамтио је камениту обалу, обраслу ретким, голим и убого сивим ракицама, наказног скелецију и трошну воденицу, пуну паучине и промаје, у којој су морали да преноће пре него што су успели да се сви пребаце преко мутне Дрине над којом су грактале вране.

Као физичку нелагодност негде у себи — црну пругу која с времена на време, за секунду-две пресеке груди надвоје и заболи силно — дечак је понео сећање на то место, где се прелама друм, где се безнађе и чамотиња беде згушњавају и таложу на каменитим обалама реке преко које је прелаз тежак, скуп, и несигуран. То је било рањаво и болно место те и иначе брдовите и оскудне крајине, на коме невоља постаје јавна и чита, где човек бива заустављен од надмоћне стихије и, постиђен због своје немоћи, мора да увиди и јасније сагледа и своју и туђу беду и заосталост. Све је то легло у ону физичку нелагодност која је остала у дечаку тога новембарског дана и која га никад доцније није потпуно напустила, иако је он променио живот и веру, име и завичај.

Шта је било даље од тога дечака у сепету то казују све историје на свима језицима, и то се боље зна у широком свету него овде код нас. С временом он је постао млад и храбар силахдар на султановом двору, па капудан-паша, па царски зет, војсковођа и државник светскога гласа, Мехмед-паша Соколи, који је на три континента водио већином победоносне ратове, проширио границе Турске Царевине, осигурао је споља, и добром управом учврстио изнутра. За тих шездесет и неколико година служио је три султана, доживео и у добру и у злу што само ретки и одабрани доживљују, и уздигао се на нама непознате висине моћи и власти, где само мало њих долази и остаје. Тај нови човек, који је настао у туђем свету, где ни мишљу не можемо да га пратимо, морао је да заборави све што је оставио у крају из којег су га некад одвели. Заборавио је несумњиво и прелаз на Дрини код Вишеграда; пусту обалу на којој путници дршћу од студени и неизвесности, спору, црвоточну скелу, чудовишног скелецију и гладне вране изнад мутне воде. Али оно осећање

нелагодности које је остало од свега тога заједно није никад потпуно нестало. Напротив, са годинама и са старашћу јављало се све чешће: увек иста црна пруга која мине грудима и пресече их нарочитим, добро познатим болом из детињства, који се јасно разликују од свих мука и болова што их је доцније живот доносио. Склопљених очију везир би тада чекао да црно сечиво прође и бол умине. У једном од таквих тренутака, он је дошао на мисао да би се ослободио те нелагодности кад би збрисао ону скелу на далекој Дрини, код које се беда и свака незгода купе и таложу без престанка, тиме што би премостио стрме обале и злу воду међу њима, саставио два краја друма који је ту прекинут, и тако заувек и сигурно везао Босну са Истоком, место свога порекла са местима свога живота. Тако је он био први који је у једном тренутку, иза склопљених очних капака угледао чврсту и витку силуету великог каменитог моста који треба на том месту да настане. Још исте године отпочела је, по везировом наређењу и о његовом трошку, градња великог моста на Дрини. Она је трајала пет година.

Одговорите на следећа питања

Ко је написао роман „На Дрини ћуприја“?

На чију идеју је подигнут мост на Дрини ?

Како су мештани прелазили Дрину пре изградње моста?

Како се звао порез у оквиру којег је дечак из Босне, Баја, одведен у Цариград, након којег је постао чувени Мехмед-паша Соколовић?